

Andre Brink

BELA SEZONA
SUŠE

Preveo s engleskog
Rastko Garić

Beograd
2010
DERETA

Andre Brink

BELA SEZONA SUŠE

A L T I

koja mi je pružila podršku u sezoni suše

Bela je sezona suše
Uvelo lišće ne može da se održi, njegov kratak život prolazi
I ono slomljenog srca polako pada na zemlju
Bez kapi krvi.
Bela je sezona suše, brate,
Jedino drveće poznaje bol dok i dalje stoji uspravno
I čvrsto kao čelik, sasušениh grana sličnih žicama,
Uistinu, bela je sezona suše
Ali sezone dolaze i prolaze.

MONGAN VOLI SEROTE

P R O L O G

Verovao sam da je taj čovek običan, dobrodušan i bezazlen, bez neke posebne vrednosti. Osoba za koju bi drugovi sa univerziteta, prilikom slučajnog susreta posle mnogo godina, rekli, pokušavajući da se prisete: „Ben du Toit?“ Usledila bi poduža pauza, a zatim mlaki odgovor: „Ah, pa da, naravno. Simpatičan momak. Šta je bilo s njim?“ Ni u snu mi ne bi palo na pamet da mu se ovako nešto moglo desiti.

Možda zbog toga i moram da pišem o njemu. Bio sam prilično ubeđen, barem tih godina, da ga dobro poznajem. Zato sam i bio zbunjen kada sam iznenada otkrio potpunog stranca. Možda to zvuči melodramatično? Nakon što pola života posvetiš pisanju romantičnih priča, ne možeš se tek tako lišiti te navike. „Nežne ljubavne priče o silovanju i ubistvu.“ Međutim, sada sam se uozbiljio. Sve ono što sam uvek mislio ili osećao prema njemu dovedeno je u pitanje.

Vest je objavljena na veoma banalan način – na četvrtoj strani u trećem stupcu večernjih novina. Profesor iz Johaneshurga stradao u saobraćajnom udesu, pregazio ga vozač koji je pobjegao. Gospodin Ben du Toit (53), prošle noći oko 23 časa krenuo na poštu da preda pismo... Za sobom ostavlja suprugu Suzan, dve ćerke i maloletnog sina.

Dovoljno da čovek slegne ramenima i odmahne glavom. Međutim, njegova dokumenta su se već nalazila kod mene. Ju-

tros je stiglo i pismo, nedelju dana nakon sahrane. I evo me sada, sa ostacima drugog čoveka razbacanim po stolu. Dnevnici, beleške, škrabotine bez neke veze, stari plaćeni i neplaćeni računi, fotografije; sve bez nekog reda, zajedno strpano i upućeno na moju adresu. Tokom studentskih dana, isto tako me je stalno zasipao materijalima za priče koje sam objavljivao u časopisima. Za svaku objavljenu priču uzimao je proviziju od deset posto. Imao je nos za takve stvari, iako ništa nije pokušao sam napisati. Nedostatak interesa? Ili, kao što je te noći Suzan primetila, nedostatak ambicije? Ili možda ništa nismo shvatili?

Još mi je teže da objasnim ako to posmatram s njegovog gledišta. Zbog čega je mene morao da odabere da napišem njegovu priču? Ako to nije bio znak njegovog beznađa? Sigurno da nije bilo dovoljno reći da smo na univerzitetu bili cimeri. Imao sam prijatelje s kojima sam bio mnogo prisniji nego što sam ikada bio s njim. Što se njega tiče, često je izgledalo da nije osećao potrebu za intimnijim druženjem. Bio je dovoljan sam sebi. Nakon što smo diplomirali, nekoliko godina je prošlo dok se nismo ponovo sreli. Postao je profesor. Ja sam se zaposlio na radiju i televiziji, i onda pristupio jednom časopisu u Kejptaunu. Povremeno bismo razmenili pisma, ali retko. Jednom prilikom sam proveo petnaest dana s njim i Suzan u Johannesburgu. Otkad sam se ovamo preselio, viđali smo se sve manje i manje. Nismo se udaljili svesno. Jednostavno, nismo imali šta više da delimo niti o čemu da raspravljamo. Sve do toga dana, jedva dve sedmice pre njegove smrti, kada me je sasvim neočekivano nazvao na poslu telefonom i izjavio da mora sa mnom da „porazgovara“.

Premda sam njegovu priču prihvatio kao slučaj koji ima veze s mojom profesijom, ipak se uvek teško suzdržim kada neko odluči da ispriča priču svoga života samo zato što sam nekim slučajem pisac popularnih romana. Mladi nametljivci, posle nekoliko piva, s rukom preko moga ramena, poveravaju mi se suznih očiju: „Pobogu, stari druže, treba nešto da napišeš i o ljudima kao što sam ja.“ Sredovečne gospođe vas obasipaju svojom bledom ru-

žičastom strašću ili tugom, uverene da ćete imati više razumevanja od njihovih muževa. Devojke vas na nekoj zabavi steraju u ćošak i razoružaju posebnom mešavinom bestidnosti i ranjivosti. Nešto kasnije, kad ponovo navuku gaćice ili podignu patentni zatvarač na pantalonama, usledi nezaobilazno pitanje: „Verujem da ćeš sada i mene ubaciti u svoju sledeću knjigu?“ Iskorišćavam li ja njih, ili oni mene? Nisam im ja interesantan već moje „ime“. Za njega se hvataju u nadi da će prisvojiti pravo na malo večnosti. Međutim, sve to čoveka zamori i sa tim se više ne može nositi. To i objašnjava sumornu stranu u karijeri pisca srednjih godina. To je samo deo velike apatije koja me poslednjih meseci drži paralizovanim. Imao sam sušnih trenutaka u prošlosti, ali sam se uvek uspevao izvući pisanjem. Ništa se ne može uporediti s ovim suvim predelom. Imam više tema o kojima mogu pisati nego što mi je potrebno. Nisam razočarao Ženski mesečni klub zbog manjka ideja. Međutim, nakon dvadeset romana u istom duhu, nešto se u meni prelomilo. Prošla mi je pedeseta. Nisam više besmrtn. Nema više potrebe da me oplakuje nekoliko hiljada domaćica i daktilografkinja; neka s mirom počiva moja šovinistička duša. Šta drugo? Matorog konja ne možeš naučiti da pleše.

Da li sam zbog toga popustio pred Benom i neurednom dokumentacijom koja oslikava njegov život? Zato što me je uhvatio u momentu kada sam bio ranjiv?

Znao sam da nešto nije u redu, čim mi je telefonirao. Bio je, naime, petak, i trebalo je da bude u školi.

„Možemo li da se nađemo u gradu?“ , upitao je nestrpljivo, pre no što sam se pribrao zbog njegovog iznenadnog poziva. „Prilično je hitno. Zovem sa železničke stanice.“

„Negde si krenuo?“

„Ne, nipošto.“ Još je bio uznemiren. „Imaš li vremena?“

„Naravno. Što ne dođeš u moju kancelariju?“

„Nezgodno je. Ne mogu da ti objasnim preko telefona. Možemo li se naći za jedan sat u Bakerovoj knjizari?“

„Ako si baš toliko zapeo. Ali...“

„Vidimo se.“

„Doviđenja, Bene.“ Naglo je spustio slušalicu.

Na momenat sam ostao zbunjen. Pomalo i besan što moram da vozim od zgrade u Okland parku, u kojoj se nalazila redakcija, pa sve do centra grada. Nije lako da se nađe mesto za parkiranje, naročito petkom. Ipak, bio sam radoznao, posle toliko vremena koliko se nismo videli. Uostalom, časopis je otišao u štampu pre dva dana, i nije bilo nekog posla u uredništvu. U prvom trenutku sam ga jedva prepoznao, toliko je bio ostario i omršavio. Doduše, nikad nije ni bio deblji, ali tog jutra je ličio na strašilo, naročito u tom sivom kaputu koji je na njemu visio kao da je bio preveliki za njega.

„Bene! Pobogu!...“

„Drago mi je da si došao.“

„Zar danas ne radiš?“

„Ne.“

„Ali, školski raspust je prošao?“

„Jeste. Zar je to važno? Krenimo.“

„Kuda?“

„Bilo kuda.“ Osvrnuo se oko sebe. Lice mu je bilo bledo i izduženo. Nagnuo se napred da bi savladao suv i hladan vetar, uzeo me podruku i onda smo krenuli.

„Bežiš li to od policije?“, upitao sam ga onako usput.

Bio sam zatečen njegovom reakcijom: „Zaboga, čoveče, nije sada vreme za šalu!“ Onda je dodao, kao da me iskušava: „Samo reci ako sa mnom ne želiš da pričaš.“

Zaustavio sam se. „Bene, šta se to dešava s tobom?“

„Nemoj tu stajati.“ Nastavio je da hoda ne čekajući na mene, a ja sam ga sustigao tek kada se zaustavio na ivici trotoara, pred semaforom.

„Što ne bismo otišli negde na kafu?“, predložio sam.

„Ne. Radije ne bih.“ Još jednom je pogledao nestrpljivo i zaplašeno preko ramena i nastavio da prelazi ulicu pre nego što se upalilo zeleno svetlo.

„Kuda idemo?“, upitao sam.

„Nikuda. Samo iza tog bloka kuća. Hoću da me saslušaj. Moraš da mi pomogneš.“

„Ali, Bene, šta se to dešava?“

„Nema smisla da te opterećujem. Samo želim da znam mogu li kod tebe da ostavim neke stvari na čuvanje?“

„Ukradena roba?“, zapitao sam u šali.

„Ne budi smešan! Nema tu ničeg što je protiv zakona, ne moraš da se bojiš. To je samo...“ Još neko vreme je žurio napred bez reči, a onda se ponovo osvrnuo. „Ne bih voleo da oni nađu te stvari kod mene.“

„Ko su to ‘oni’?“

Zaustavio se, još uvek uznemiren. „Čuj, voleo bih da ti ispričam sve što se desilo poslednjih meseci. Ali, zaista nemam vremena. Hoćeš li da mi pomogneš?“

„Šta to moram da čuvam?“

„Dokumenta i još neke stvari. Sve sam zapisao. Nekako na brzinu i verovatno bez mnogo smisla. Ali, sve se tu nalazi. Naravno, možeš da pročitaš. Ako obećaš da ćeš to zadržati za sebe.“

„Ali...“

„Hajdemo.“

Nakon što je zabrinuto bacio pogled preko ramena, ponovo je krenuo. „Moram biti siguran da će to neko čuvati. I da za to zna. Možda se ništa neće desiti. Onda ću jednog dana da se vratim po te stvari. Ali, ukoliko mi se nešto desi...“ Trgnuo je ramenima kao da želi sprečiti kaput da sklizne s njega. „Ostavljam ti da sam odlučiš.“ Prvi put se nasmejao, ako se to kratko, hrapavo oglašavanje moglo nazvati smehom. „Sećaš li se dana na univerzitetu, uvek sam ti dostavljao teme za tvoje članke. Uvek si spominjao da ćeš jednog dana napisati veliki roman. Da li se sećaš? Sada ti predajem svu moju dokumentaciju. Ako budeš hteo, možeš se njome poslužiti za neki roman. Pod uslovom da se na tome ne završi. Da li si razumeo?“

„Nisam, bojim se da te uopšte nisam razumeo. Treba li da napišem tvoju biografiju?“

„Voleo bih da sačuvaš moje beleške i dnevnike. Iskoristi ih ukoliko ti trebaju.“

„Kako ću znati da li mi trebaju ili ne?“

„Znaćeš, ne brini.“ Bledi osmeh iskrivio je njegova zgrčena usta. Zaustavio se još jednom, uz neprirodan blesak svojih sivih očiju. „Sve su mi oduzeli. Skoro sve. Nije mnogo ostalo. Ali, ovo neće dobiti u ruke. Čuješ li me? Kad bi mi ovo oduzeli, ništa više ne bi imalo smisla.“

Prepustili smo se gomili.

„To im je cilj“, nastavio je malo kasnije. „Žele izbrisati svaki moj trag, kao da nikad nisam postojao. A ja im to neću dozvoliti.“

„Bene, šta si to uradio?“

„Ništa, veruj mi. Ama baš ništa, i ne mogu više da izdržim. Verovatno to znaju. Čuvaj moja dokumenta. To je sve što tražim od tebe.“

„Ali, ako je sve tako bezazleno...“

„Hoćeš li se sada i ti okrenuti protiv mene?“

Bilo je nečeg paranoičnog u njegovom držanju, kao da je izgubio kontakt sa svetom, kao da u tom momentu nismo bili na ulici. Nije bio svestan mog prisustva. U stvari, kao da je i sam bio stranac, čija je tek mala i površna sličnost sa Benom du Toitom koga sam nekad poznao samo čista slučajnost.

„Naravno, čuvaću tvoje stvari“, rekao sam kao neko ko teši neko dete ili želi da mu udovolji. „Zašto ne bi večeras doneo tvoje stvari kod mene? Mogli bismo mirno uz čašu vina da popričamo?“

Još više se uznemirio. „Ne, ne, ne mogu. Moja briga je da to dođe do tvojih ruku. Ne smeš imati problema.“

„Onda neka tako bude“, uzdahnuo sam s rezignacijom. Koliko sam već takvih plačljivih priča čuo u životu? „Sve ću da pregledam i javiću se.“

„Nemoj da se javljaš. Čuvaj stvari kao što sam ti rekao. Ukoliko se nešto desi...“